

Børns læselyst - en analyse af de seneste 20 års kulturpolitiske argumenter og strategier i Danmark

Gitte Balling

Ph.D., associate professor, Department of Communication, University of Copenhagen.

 <https://orcid.org/0000-0003-1872-0025>

gitte.balling@hum.ku.dk

Lisbet Vestergaard

MA, library advisor affiliated with the Danish Think Tank Libraries of the Future.

lv@fremtidensbiblioteker.dk

Resume

I denne artikel fokuserer vi specifikt på den del af dansk kulturpolitik, der handler om børns læsning. I Danmark har *Læselyst* været på den børnekulturpolitiske dagsorden længe, men med en intensiveret indsats siden begyndelsen af 00'erne, hvor Kulturministeriet iværksatte en omfattende og flerårig læselystkampagne målrettet børn. Siden er en række forskellige indsatser blevet iværksat. Artiklen undersøger de kulturpolitiske rationaler, der kan identificeres bag forskellige læselyst-indsatser. Dernæst undersøger vi, hvilke metoder og strategier, der anvendes i praksis til at styrke børns læselyst. Artiklens empiriske grundlag udgøres af centrale kulturpolitiske dokumenter fra 2003-2021, blandt andet beskrivelsen af Læselystkampagnen (2003, 2006), programmet Bogstart (2009) og beskrivelser af udvalgte strategiske indsatsområder under Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre (2015-2019). Artiklens teoretiske grundlag udgøres af teori om kulturpolitiske rationaler, der har præget kulturpolitikken i de seneste 20 år suppleret med viden om læselyst som fænomen. Analysen viser, at trods en kulturpolitisk agenda med fokus på læselyst, er målet som oftest at hæve niveauet for læsekompetencer. Læselystindsatser har i hele perioden haft som mål at øge både dannelse og kompetencer, men er undervejs blevet suppleret med et mere anerkendende og inddragende blik på både børn og læsning. Det helt centrale middel, når det kommer til at øge børns læselyst, er samarbejde og partnerskaber. Analysen peger på, at samarbejde blandt aktører og sektorer har været centralt i hele perioden, som i de mest aktuelle indsatser ligeledes er blevet udvidet til også at rumme samarbejde med målgruppen, børnene. I diskussionen peger vi på en række udfordringer, herunder et bredt læselystbegreb kombineret med en meget bred målgruppe, samt en mangel på en samlet national indsats på området.

Nøgleord

Læselyst, børnekulturpolitik, børns læsning, læsefremmende indsatser, outreach

Summary

In this article, we focus specifically on the part of cultural policy that focuses on children's reading. In Denmark, leisure reading has been on the political agenda for a long time, but with an intensified effort since the early 00s, when the Ministry of Culture launched a comprehensive joy of reading campaign targeted at children. Since then, a number of different interventions have been launched. The goal of the article is to study the arguments behind various leisure reading initiatives and the methods used to strengthen children's desire to read. The empirical material of the article consists of key cultural policy documents from 2003-2021, including the description of the Joy of Reading Campaign (2003, 2006), the program Bookstart (2009) and descriptions of selected strategic focus areas under the Agency of Palaces and Culture's development pool for public libraries and pedagogical learning centers, also known as school libraries (2015-2019). The theoretical basis of the article consists of cultural policy theory with focus on

rationales and strategies, which have characterized Danish cultural policy in the last decades. The analysis shows that throughout the period, programs on leisure reading have aimed to increase both literacy, cultural formation and reading skills, which has been supplemented with a more appreciative and engaging look at both children and reading. The key means when it comes to increasing children's desire to read are collaboration and partnerships. The analysis shows that cooperation among stakeholders and sectors has been central throughout the period, which in the most current programs has been expanded to also include cooperation with the target group, the children. The discussion points at issues related supporting children's reading e.g. the broad concept of pleasure reading as well as a nonhomogeneous target group, and the lack of a unified national effort on children's reading.

Keywords

children's cultural policy, children's reading, reading promotion, outreach

Indledning

I denne artikel vil vi undersøge den del af dansk kulturpolitik, der fokuserer på børns læsning. Kulturpolitik på området har traditionelt været opdelt i indsatser med fokus på litteraturens vilkår og i indsatser med fokus på læsefremmende aktiviteter. Litteraturpolitik er målrettet litteraturens produktion med støtte til forfattere gennem fx bibliotekspengene og oprettelsen af litteraturråd og -udvalg (Bille et al. 2016), mens læsefremmende indsatser hovedsageligt har været placeret som en del af bibliotekernes virke. I Danmark eksisterer der en lang tradition for at have fokus på børns læsevaner (se fx Øster 2004; Weinreich 1996; Steffensen & Weinreich 2000, 2001). *Læselyst* har ligeledes været på den børnekulturpolitiske dagsorden længe, men med en intensiveret indsats siden begyndelsen af 00'erne, hvor Kulturministeriet iværksatte den første læselystkampagne målrettet børn. Kampagnen var et svar på PISA-undersøgelsen fra 2000, der viste, at de danske unges læsekompetencer var ringere end forventet, ikke mindst set i lyset af, at Danmark er et af de lande i verden, der bruger flest penge på skolevæsenet (Vestergaard 2021). Resultatet vakte stor debat og blev startskuddet til en række initiativer. Læselystkampagnen blev således efterfulgt af initiativer såsom *Orla-prisen*, læsequizzen *Smart-Parat-Svar* og *Bogstart*-programmet for småbørnsfamilier. *Bogstart*-programmet var et program, som uddelte alderssvarende bogpakker til udsatte familier med små børn (6 mdr. til 1 år). Programmet havde til formål at styrke den sproglige kompetence hos ganske små børn gennem at understøtte læsefællesskaber i familierne (Winther 2011; Espersen 2016).

Der synes således at være stor politisk opmærksomhed på læselyst. Imidlertid eksisterer der ikke en samlet undersøgelse af den kulturpolitiske indsats på området. Denne artikel vil undersøge hvilke overordnede mål, der ligger bag de forskellige læselyst-indsatser og hvilke strategier, der anvendes i praksis til at styrke børns læselyst. Det overordnede forskningsspørgsmål er:

Hvilke rationaler ligger bag de kulturpolitiske initiativer på læselystområdet og hvilke metoder er anvendt til at styrke børns læselyst?

Analysen dækker perioden fra 2003 til 2021 og det empiriske grundlag udgøres af kulturpolitiske dokumenter knyttet til forskellige indsatser på området.

Baggrund - Læselyst - begreber og forståelser

Læselyst er et centralt begreb i kulturpolitikken, der dog ikke for alvor udfoldes eller forklares i kulturpolitiske strategier og indsatser. Dette kan skyldes, at der er tale om et begreb, som alle ved, hvad er, men som også rummer forskellige betydninger alt efter hvilken tradition, man tager afsæt i. Den simple forklaring er, at læselyst er, når man læser af lyst. Der er

tale om en frivillig aktivitet, der giver personlig tilfredshed, som føles legende og som man har en positiv holdning til (Kurcikova et al. 2017).

Lystlæsning associeres ofte med fordybet læsning, som forbindes med læsning af længere litterære tekster (Mangen 2013; Wolf 2007; Wolf & Barzillai 2009; Hauer 2020). Denne form for læsning rummer en række egenskaber eller muligheder, som potentielt kan have stor værdi for læseren. Læseforskningen viser, at skønlitteraturen tillader os at opleve andre verdener end vores egen (Balling 2016). Gennem indblik i fiktive personers tanker og adfærd kan vi yderligere øge vores evner til at opleve og udvikle identifikation og empati (Mar, Oatley & Peterson 2009; Kidd & Castano 2013; Waxler 2014; Zunshine 2006). Dette syn på læsning synes at stå i modsætning til den form for læsning, vi normalt forbinder med skolen og som læsning blev defineret i PISA-undersøgelsen fra 2000, hvor fokus var på brugen og forståelse af litteratur "in order to participate effectively in society" (OECD 2000: 21). OECD har siden udvidet begrebet læsning til at inkludere "engagement", hvilket knyttes til læsemotivation og til læsning som en del af ens personlige liv (OECD 2013: 10). Lystlæsning har fået en øget opmærksomhed i den danske folkeskole i form af 'læsebånd', hvor der afsættes tid på skemaet til, at elever på tværs af klassetrin kan læse i en selvvalgt bog (Brok & Geer 2018; Lund, Hannibal og Vestergaard 2020). Indførelse af læsebånd var et resultat af fortsat dårlige resultater i PISA-undersøgelser, samt en OECD-rapport, der kritiserede den manglende systematiske undervisning i læsning i den danske folkeskole (Mortimore, David-Evans, Laukkanen & Valjarvi 2004). Det øgede politiske fokus på danske skoleelevers læsekompetencer ledte endvidere til indførelse af national tests i 2010. De nationale tests har primært fokus på læsehastighed og tekstforståelse, hvilket står i modsætning til lystlæsning (Børne- og Undervisningsministeriet u.å). Der synes således at være en diskrepans mellem den mere kvalitative forståelse af lystlæsning drevet af frivillighed og lyst og lystlæsning i skolen, hvor frivilligheden er skemalagt og bliver evalueret ud fra kvantitative parametre.

Forestillingen om den frivillige lystlæsning som noget af særlig værdi er ikke ny. En af de mest citerede bøger om emnet er Victor Nells *Lost in a book* (Nell 1988). Nell repræsenterer læsemotivationsforskning, der skelner mellem *iboende* (intrinsic) motivation og *udefrakommende* (extrinsic) motivation (Nell 1988; Clark & Rumbold 2017; Lund og Skyggebjerg 2021). Iboende motivation handler om at læse for sin egen skyld, af interesse eller nysgerrighed eller fordi man gerne vil fordybe sig i et emne. Udefrakommende motivation handler om at læse for at opnå noget. Det kan være for at få en god karakter eller for at opnå anerkendelse fra forældre eller lærere. Det er særligt den iboende motivation, som forbindes med læselyst.

Lystlæsning i form af fordybet læsning fordrer både interesse og mestring. Ifølge læseforsker Kristiane Hauer har litterær dybdelæsning både en oplevelses- og en opmærksomheds-dimension. Dybdelæsning fordrer "en koncentreret, fokuseret og vedholdende læsepraksis af primært længere, sammenhængende tekster. Et passende læsetempo spiller her en væsentlig rolle, så der er tid og plads til at få den fulde forståelse af teksten." (Hauer 2020: 233). Sammenhængen mellem lystlæsning og læsekompetencer fremhæves også hos Lund og Skyggebjerg (2021), men med den præcisering, at det særligt er den indre motivation, der har en positiv indvirkning på læsekompetencer, samt at læselyst synes at have en betydning for den videre udvikling af læsekompetencer.

Det er ikke formålet med denne artikel at præcisere eller definere begrebet læselyst. Som det fremgår af ovenstående, er læselyst et bredt begreb, som rummer forskellige konnotationer i forskellige sammenhænge. Ikke desto mindre vil vi pege på læselyst, som noget der, trods begrebets karakter af frivillighed, ikke nødvendigvis kommer af sig selv, men skal opøves, stimuleres og motiveres og som både favner selve læseaktiviteten og aktiviteter og fællesskaber i forbindelse med læsningen.

Danske børns læsevaner og læselyst - en oversigt

Hvordan har børns læselyst så udviklet sig i de seneste år? Der findes en række kilder til at følge udviklingen på området, og her følger nedslag i fire undersøgelser med data fra henholdsvis 2010, 2016, 2017 og 2021.

Stine Reinholdt Hansens ph.d.-afhandling *Når børn vælger litteratur* udkom i 2014. Undersøgelsen byggede på tal fra 2010, hvor knap 2000 børn i alderen fra 9-12 år havde svaret på et spørgeskema om deres læsevaner, og den lagde sig i forlængelse af Center for Børnelitteraturs undersøgelse *Børn læser bøger* fra 2000. Udviklingen fra 2000 til 2010 var, at flere børn læste ugentligt, men færre børn læste dagligt, og at interessen for at læse faldt senere i 2010 (5.-6. klasse) end i 2000 (3.-4. klasse). Derudover viste tallene, at alle adspurgte børn, uanset køn, alder og etnicitet, svarede, at de ville læse mere, hvis der var mere tid og flere bøger med emner, de interesserede sig for (Reinholdt Hansen 2014).

Den internationale undersøgelsen PIRLS 2016 viste, at blot 20% af de danske elever i 4. klasse rigtig godt kunne lide at læse, i modsætning til 43% internationalt. Sammen med de svenske elever lå de danske elever lavest af alle lande, når det gjaldt læseglyde. Undersøgelsen konkluderede, at elever, som er positivt stemt over for læsning generelt, opnår en højere læsescore end elever, der ikke er det. (Mejding, Neubert & Larsen 2017).

Reinholdt Hansen fulgte med undersøgelsen *Børns læsning 2017* op på sin ph.d.-afhandling. Undersøgelsens mest markante resultat var, at det gik tilbage med fritidslæsningen af bøger hos børn på mellemtrinnet. Samlet set var der sket et fald på fem procentpoint, fra 61 procent til 56 procent i perioden 2010-2017, hvad angik børn (9-13 år), der læste flere gange om ugen. Faldet i tid brugt på læsning skyldtes primært piger. I 2010 læste 68% af pigerne mindst flere gange om ugen, mens det var 53% af drengene. I 2017 var disse tal faldet til 59% hos pigerne og 52% hos drengene. Det kom ikke som en stor overraskelse, at børn var mere optaget af digitale medier i 2017 end i 2010. En større overraskelse var det (for nogle), at flertallet stadig foretrak den trykte bog til fritidslæsning (Hansen, Gissel & Puck 2017).

Den seneste undersøgelse på området, *Børn og unges læsning 2021*, viser, at den negative udvikling tilsyneladende er stoppet (Hansen, Hansen & Petterson 2022). Danske børn og unge læser bøger lige så ofte i fritiden i 2021 som i 2017. Forskerne bag undersøgelsen kan ikke konkludere, om dette status quo kan tilskrives de mange indsatser, der er blevet iværksat på statsligt og kommunalt plan, eller om der findes andre forklaringer. Undersøgelsen bygger på svar fra over 8500 elever i 5. til 8. klasse, og den peger på, at børns lyst til at læse for sjov falder, jo ældre de bliver. 49% af eleverne i 8. klasse nyder at læse, mens tallet for børn i 5. klasse er 64%. Digitale medier er blevet en fast del af læsekulturen hos børn og unge. Den trykte bog er stadig det foretrukne læsemedie, men brugen af e- og lydbøger er steget markant, og flere bliver inspireret til læsning via film, serier og sociale medier.

Forskningsoversigt - Norden

I Danmark er forskning i kulturpolitik med fokus på børns læsning nærmest ikke-eksisterende. Forskning i litteraturpolitik har en større udbredelse (fx Worsøe-Schmidt 1994; Kann-Rasmussen & Balling 2011), ligesom nationale indsatser (Danmark læser) har været genstand for forskning (Kann-Rasmussen & Balling 2015; Dalsgaard & Lund 2016). Ligeledes er der en tradition for forskning i børnekulturpolitik og kulturformidling for børn (se fx Juncker 2017, 2016; Balling 2011), men uden en specifik fokus på læsning. Børns læselyst er behandlet i evalueringer eller følgeforskning i forbindelse med indsatser såsom Bogstart (Bleses & Kjær Andersen, 2011; Winther 2011; Espersen 2016), hvor fokus typisk er på at evaluere samarbejde mellem forskellige aktører og den oplevede effekt af indsatsen. Ligele-

des findes forskning i læselyst inden for didaktisk forskning (Lund & Skyggebjerg 2021; Hauer 2020). I Norge eksisterer der ligeledes forskning i kulturpolitik for børn i bred forstand (se fx Borgen 2011, 2022; Tveit 2015; Christensen 2022) og om litteraturformidling for børn (se fx Ørjasæter & Skaret 2019; Ørjasæter & Skaret (Eds.) 2019). Forskningen er særligt fokuseret på Den kulturelle skolesekken og på bibliotekernes litteraturformidling for børn. Som i Danmark findes en mere indgående fokus på læselyst som fænomen og begreb inden for den pædagogiske forskning (fx Åsmund 2019; Stjern Frønes & Jensen 2020).

I Sverige er der særligt i de seneste år opstået et stærkt forskningsmiljø, hvor børns læsning og litteraturpolitik er i fokus (se fx Carlsson & Johannisson (Eds.) 2012; Hedemark & Jonsson 2021; Hedemark 2011, 2017, 2018, 2020; Lindsköld, Hedemark & Lundh 2020). Forskningen, der er forankret i biblioteks- og informationsvidenskab, sætter gennem både historiske og aktuelle analyser af kulturpolitiske dokumenter og debatter blandt andet fokus på, hvordan forestillingen om det læsende barn konstrueres.

Teoretisk ramme

Artiklens teoretiske ramme udgøres af kulturpolitisk teori, der kan bidrage med at identificere mål og midler i kulturpolitikken. Til dette udgør Dorte Skot-Hansens kulturpolitiske rationaler en optik, som både kan identificere forandringer, men også stabilitet i de politiske målsætninger. Skot-Hansens rationaler (1999) er formuleret på baggrund af en historisk analyse af den udvikling, som kulturpolitikken har gennemgået, gennem at identificere det overordnede samfundsmæssige mål, men også de roller eller positioner som kulturpolitikken så at sige tildeler institutioner, formidlere og brugere. Skot-Hansens inddeler den kulturpolitiske udvikling fra oprettelsen af kulturministeriet i Danmark i 1961 og frem i hhv. det humanistiske, det sociologiske og det instrumentelle rationale (Skot-Hansen 1999). Mens det humanistiske rationale har afsæt i staten og et mål om dannelse og oplysning, fokuserer det sociologiske på individets frigørelse og myndiggørelse og har afsæt i civilsamfundet. Det instrumentelle rationale, der dukker op i 1980'erne, fokuserer på synliggørelse og økonomisk vækst og har afsæt i markedet. De tre rationaler viser tydeligt, at kulturpolitikken i Danmark er formet og udvikler sig i takt med de samfundsmæssige tendenser.

Skot-Hansen videreudvikler sine rationaler i 2006 og udvider modellen med endnu et rationale. Rationalerne oversættes til engelsk og udgør samlet de 4 E'er (Enlightment, Empowerment, Economics Impact og Entertainment). Underholdning (entertainment) introduceres som et nyt rationale, et rationale Skot-Hansen dog ikke betragter som et egentligt kulturpolitisk mål, men som et resultat af en øget opmærksomhed på brugernes behov og en markedsgørelse af kultursektoren (Skot-Hansen 2005, 2006). Igen er det tydeligt, at politikken formes efter de tendenser, der eksisterer på samfundsniveau, hvor brugere og markedet får en stadig større betydning. I forbindelse med udvidelsen af modellen understreger Skot-Hansen, at alle 4 rationaler er instrumentelle. Som modsætning til de instrumentelle rationaler introducerer hun et femte rationale, Experience, der som det eneste ikke er instrumentelt, men sætter fokus på kunst og kultur som værdifuldt i sig selv. Det femte rationale kan sige at belyse kulturens betydning for individet (Kann-Rasmussen 2016a). Det særlige ved rationalerne som analytiske begreber er, at de, til trods for at de udvikles i forskellige perioder, ikke afløser hinanden, men snarere supplerer hinanden. I dag kan man tale om, at alle rationaler eksisterer side om side, men med større eller mindre tydelighed og aftryk på den førte kulturpolitik. Vores analyse har netop til formål at identificere hvilke forskellige rationaler, der er styrende for læselystområdet.

Ovenstående rationaler handler overordnet om formålet med at støtte kulturen, om hvad kulturen kan gøre for individet, for fællesskaber og for samfundet. Spørgsmålet er, hvilke strategier man kulturpolitisk benytter for at opnå disse mål. Igennem de sidste 60 år har forskellige midler været taget i anvendelse i bestræbelsen på at få bredt politikken ud, også til dem, som ikke af sig selv opsøger kultur. Man kan argumentere for, at oprettelsen af Kulturministeriet i sig selv var et middel til at få kulturen demokratiseret. Kulturpolitikken har derfor altid haft fokus på at nå ud til de såkaldte ikke-brugere. Dog kan man pege på en mere eksplicit kulturpolitisk målsætning om at nå specifikke befolkningsgrupper i forbindelse med programmet *Reach out*, der startede i 2008 (Kulturministeriet 2008a). *Reach-out* strategien formuleres på baggrund af undersøgelsen *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004* (Bille et.al. 2005), der identificerede en betydelig del af befolkningen som ikke-brugere. *Outreach*, der kan oversættes med opsøgende aktiviteter (Ejgod Hansen 2011), handler om at gøre kulturtilbuddene relevante for flere dele af befolkningen igennem at opsøge nye brugergrupper. Heri ligger både et forsøg på at fremtidssikre institutionerne, men også at legitimere, at der overhovedet bruges penge på kultur. Med afsæt i et økonomisk rationale argumenteres der endvidere for, at kulturinstitutionerne skal tænke i at appellere til et bredt og betalende publikum, samt at den teknologiske udvikling har skabt både muligheder og krav om øget deltagelse. Outreach-strategien kan ses som en del af det instrumentelle rationale, hvor markedstænkning og synliggørelse bliver centrale elementer i kulturpolitikken.

Sørensen (2015) peger på, at Outreach-strategien udgør et skifte i dansk kulturpolitik som er dobbeltsidig: "Som det ligger i begrebet outreach, så er der tale om, at der skal rækkes ud mod stadig flere brugere med et særligt fokus på dem, der ikke hidtil har benyttet kulturinstitutionerne, men også at det skal gøres gennem nye måder at forholde sig til sine brugere på og dermed ændre institutionen selv – outreach skal blive til inreach." (Sørensen 2015: 3). Det publikum, der skal udvikles, er både eksisterende og potentielle nye brugere (Kawashima 2006). Begrebet outreach er gradvist blevet afløst af deltagelsesbegrebet i kulturpolitikken i en sådan grad, at man kan tale om et "participatorisk paradigme" (Grøn og Gram 2019: 313). Outreach har et stærkt socialt fokus og handler om at bringe kulturen ud, hvor målgruppen er. Hos Skot-Hansen indskrives den sociale dimension i det sociologiske rationale og kobles til social forandring gennem myndiggørelse. Man kan argumentere for at social forandring ligeledes kan placeres i det instrumentelle rationale, hvor kulturelle aktiviteter udgør et middel til at opnå mål uden for det kulturelle område (Vestheim 1994).

Metode og empiri

Eftersom vores forskningsinteresse fokuserer på det politiske niveau med et mål om at undersøge kulturpolitikens mål og midler, er kulturpolitiske dokumenter centrale kilder. Vi benytter en hermeneutisk deduktiv metode til at nærlæse de udvalgte dokumenter. Dokumentanalyse har typisk til formål at undersøge en afgrænset periode med henblik på at identificere stabilitet eller forandring (Lynggaard 2020). I vores tilfælde ønsker vi at undersøge stabilitet eller forandring, hvad angår de overordnede mål med den førte politik og de midler, der tages i anvendelse for at opnå disse mål. Eftersom der ikke eksisterer en samlet politisk formuleret strategi på området Børns læselyst, er dokumenter, som rammesætter de forskellige aktiviteter, af særlig relevans. Både de kulturpolitiske rationaler og outreach- og inreach- strategier vil være styrende for vores analyse. I nærlæsningen af dokumenter identificerer vi rationaler og strategier gennem at undersøge hvilke begreber, der anvendes i de kulturpolitiske dokumenter. Begreber, der ifølge Skot-Hansen knytter sig til det humanistiske rationale er viden, dannelse og refleksion. Det sociologiske rationale er

kendetegnet ved myndiggørelse, identitet og fællesskaber og det instrumentelle ved økonomisk vækst. Som nævnt placerer vi også ønsket om social forandring og outreach her. Outreach- og inreach-strategier kan identificeres gennem fokus på den rolle som formidlere og institutioner tildeles samt hvilket syn på borgerne, der er fremtrædende. Det 'nye' rationale, oplevelse, der sætter fokus på kulturens værdi for den enkelte, kan siges at være informeret af det syn på børn, som er indeholdt i det tredelte børnekulturbegreb. Kultur af børn (børns egen kultur) anerkender ligeledes, at der eksisterer aktiviteter og lege som har værdi i sig selv og som ligger uden for en instrumentel tænkning (Dael, Helmer-Petersen, Juncker 2021; Mouritsen 1996). Endelig vil vi i analysen også identificere, hvilket syn på læsning, der er styrende for de forskellige indsatser. Her vil vi trække på den forskning i læselyst og læsemotivation, der blev introduceret indledningsvist.

Artiklens empiriske grundlag udgøres af 12 centrale kulturpolitiske dokumenter med fokus på børn, læsning og læselyst i perioden 2003-2021. De valgte dokumenter kan opdeles i to kategorier; enten markerer de begyndelsen af større, længerevarende og/eller strategiske indsatser initieret af Kulturministeriet eller også illustrerer de udviklingen i den statslige rammesætning af arbejdet med børns læselyst. I den første kategori er beskrivelsen af læselystkampagnen (2003), pressemeddelelser i forbindelse med lanceringer af hhv. rapporten *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* (2008), det satspuljefinansierede program Bogstart (2009), centralbibliotekernes fireårige rammeaftale med Kulturministeriet (2020) samt pressemeddelelser fra de to seneste indsatser, Læselyst og læsefællesskaber i fritidsordninger og Bogglad-puljen. I den anden kategori er udelukkende beskrivelser af udvalgte strategiske indsatsområder med fokus på børn og læsning under Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre fra 2015 til 2019. Stine Reinholdt Hansens ph.d.-afhandling *Når børn vælger litteratur* udkom i 2014, og med afsæt i dens omfattende undersøgelsesdel med nye tal på området intensiverede styrelsen sit fokus på børns læselyst. Derfor er 2015 brugt som skæringspunkt i denne sammenhæng (for detaljeret liste, se bilag 1)¹. Dokumenterne har forskellige status og funktion (Lynggaard 2020). Pressemeddelelser har til formål at sprede budskabet om en ny satsning til potentielt så mange borgere som muligt, mens beskrivelser af kampagner og strategiske indsatsområder først og fremmest henvender sig til potentielle ansøgere ude i kommunerne (fx biblioteker og skoler/fritidsordninger). Størstedelen af disse dokumenter er ligeledes knyttet til økonomiske midler til konkrete aktiviteter. Rammeaftaler er en dokumenttype af en anden karakter, der har til formål at fastlægge retningslinjer for centralbibliotekerne for en 4-årig periode. Ikke desto mindre er der i alle tilfælde tale om offentlige dokumenter, der har den siddende kulturminister eller styrelsen som afsender og derfor udgør en vigtig kilde til den førte kulturpolitik.

Børns læsning - analyse af kulturpolitikens bagvedliggende rationaler og anvendte metoder

Analysen af de kulturpolitiske dokumenter vil falde i 2 dele. Første del fokuserer på de rationaler, der ligger bag ved initiativer angående børns læselyst. Her spørges der til, hvad de overordnede mål med de kulturpolitiske indsatser er, hvilket syn på læsning, der ligger til grund og hvilke midler der tages i anvendelse for at opnå målet. I analysens anden del præ-

1. Alle dokumenterne har oprindeligt været offentligt tilgængelige på Kulturministeriets eller Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside, men er blevet fjernet. Ved henvendelse til styrelsen har vi fået adgang til dokumenterne.

senterer vi to overordnede metoder, som analysen har identificeret som centrale for den førte kulturpolitik på området.

Rationaler, mål og midler i læselystindsatser

Læselystkampagnen fra 2003 kan siges at være grundstenen i den aktuelle fokus på børns læselyst i kulturpolitikken. I kampagne-programmet citeres daværende kulturminister Brian Mikkelsen:

“Kommende generationer skal blive bedre til at læse. Og hvad der er lige så vigtigt: de bør delagtiggøres i selve glæden ved læsning. Der er store oplevelser at hente i bøgerne. Og der er viden og erkendelse. (...)” (Kulturministeriet 2003: 3)

I citatet peges der på læseglæde, læseoplevelser og bøger som kilde til viden og erkendelse som det overordnede mål med indsatsen. Formålet knytter an til læsning som en aktivitet med værdi i sig selv, men som også leder til både dannelse og oplysning. Allerede her spores et nuanceret blik på læsning, men også en uklar politisk målsætning. Læselystkampagnen udvides i flere omgange. I 2006 peges på følgende formål: “Formålet med Læselystkampagnen er at inspirere børn og unge til at opleve bøgernes forunderlige verden. Det efterhånden velkendte Læselyst-koncept bygger på en bred indgang til litteraturens verden, der rummer forskellige medier og måder at opleve på.” (Kulturministeriet 2006). Her synes synet på læsning at tage afsæt i et mere sociologisk rationale, hvor børnenes lyst og motivation er det centrale. Den “brede indgang” peger på en målsætning om at inkludere så mange læsere som muligt gennem anvendelse af forskellige metoder og medier. Pressemeddelelsen fortsætter:

”Læselystkampagnen komplementerer den nationale læseindsats, som regeringen har iværksat, der skal forbedre børns og unges læsefærdigheder og bidrager ligeledes til arbejdet med de pædagogiske læreplaner i daginstitutionerne, hvor udvikling af børns sproglige kompetencer udgør et af læreplanernes seks indsatsområder.” (Kulturministeriet 2006).

Det anerkendende syn på lystlæsning suppleres her med et tydeligt instrumentelt mål om at øge børns læsekompetencer. Ønsket om at give børn adgang til læseoplevelser går hånd i hånd med en stærk målsætning om at øge deres læseevner.

I forbindelse med lancering af rapporten *Fremtidens Biblioteksbetjening af børn* (2008) er fokus ikke på læselyst, men på bibliotekernes rolle som en central kulturinstitution for børn. Rapporten blev publiceret på baggrund af kulturvaneundersøgelsen fra 2004, der viste et “markant fald i de flittigste børnebrugeres besøg på biblioteket” (Kulturministeriet 2008b). Her beskrives børnebiblioteket som centralt for ”børns dannelsesproces og i udviklingen af den lokale børnekultur. (...) Biblioteket skal fortsat udvikle sig i takt og dialog med det omgivende samfund, så det også fremover støtter op om, at børn kan udvikle de kompetencer, som er nødvendige i videnssamfundet og i et moderne demokrati.” (Kulturministeriet 2008b). Blandt de 10 anbefalinger for fremtidens biblioteksbetjening af børn nævnes både læseoplevelser og læsefærdigheder, fællesskaber og at understøtte læring og dannelse. De underliggende rationaler peger på dannelse, læring og et mere langsigtet mål om demokratiske kompetencer, mens anbefalingerne blandt andet fokuserer på børns fællesskaber og læselyst, hvilket flugter med det sociologiske rationales fokus på selvstændiggørelse. Her synes dannelses- og demokratiargumentet at gå hånd i hånd, mens fællesskaber og læselyst synes at udgøre midler til at opnå det mere overordnede mål om at skabe demokratiske borgere.

I 2009 lanceres Bogstart, et program, der var inspireret af det engelske Bookstartprogram, som havde kørt i England siden 1992 og siden har spredt sig til hele verden (Maas,

Ehmig & Seelmann 2013). Erfaringerne herfra fastslog, at Bookstart-børn havde væsentligt bedre læsefærdigheder end børn, der ikke havde deltaget i programmet. Bogstart havde et tydeligt socialt sigte, da det var henvendt til familier i udsatte boligområder (Sol og Ekholm 2021). Der er endvidere tale om opsøgende kulturpolitik (outreach), idet bibliotekerne besøgte familierne i deres eget hjem og uddelte den første af de i alt fire bogpakker. Formålet med indsatsen var at:

“hjælpe børnene til at have et godt sprog ved skolestart, så de er klar til at lære at læse. Når familierne får gratis bogpakker, bliver det lettere for forældrene at udvikle børnenes sprog ved at dele læseoplevelser med dem. Bogstart skal samtidig give børnene gode oplevelser med bøger, så de får lyst til at læse selv, og opmuntre familier med små børn til at benytte sig af bibliotekets tilbud.” (Kulturministeriet 2009)

Dannelses- og læringsaspektet er fremherskende i denne indsats, hvor læsning knyttes til sproglig udvikling og til skolen som referenceramme. Den frivillige lystlæsning understøttes gennem en formodning om, at den iboende motivation for læsning stimuleres gennem at give børnene gode oplevelser med bøger. Ligeledes rummer programmet et element af instrumentel “inreach” (Sørensen 2015), idet formålet også er at understøtte biblioteket som institution gennem at skabe nye brugergrupper til bibliotekerne.

Slots- og Kulturstyrelsens udviklingspulje er en pulje som folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre kan søge. Puljen har årligt skiftende indsatsområder (mellem fire og syv), som sætter rammerne for, hvad der uddeles midler til. I slutningen af 2014 under indsatsområdet Biblioteksbetjening for børn (gældende for Finanslov 2015) peges der i pressemeddelelsen på en aktuel undersøgelse (Hansen 2014), der viser, at børn gerne vil læse, men de mangler tid og bøger om emner, der interesserer dem. Formålet med indsatsområdet er derfor “at få bibliotekerne til at udvikle nye aktiviteter, der styrker børns kulturelle udtryksformer, inspirerer dem til oplevelser, kvalificerer deres brug af medier (digitale og analoge) og faciliterer deres fællesskaber.” (Slots- og Kulturstyrelsen 2014). Formuleringen bærer præg af det syn på børn og leg, som legekulturforskningen har bibragt diskursen omkring børn, leg og læring (Huizinga 1963; Karoff 2013). Det bagvedliggende rationale er tydeligt sociologisk, gennem at imødekomme børns interesser og skabe inspiration. Blandt de emner, der efterlyses til puljen, er biblioteket som ramme for “lærende, skabende og legende børnefællesskaber” gennem eksperimenter og utraditionelle partnerskaber. Igen synes ‘inreach’ (Sørensen 2015) at være et centralt element i kulturpolitikken. Det er institutionerne, herunder bibliotekerne, der skal gøre sig attraktive og udvide deres tilbud til alle.

I forbindelse med udviklingsmidlerne gældende for Finanslov 2016 og Finanslov 2017 rettes blikket mod små børn. Både ved indsatsområdet Biblioteksbetjening af børn (Slots- og Kulturstyrelsen 2015) og Børn og unge (Slots- og Kulturstyrelsen 2016) peges der på vigtigheden af en tidlig indsats. Med henvisning til forskning betones det, at både sprogstimulering og “børns møde med og indlevelse i kulturens verden” (Slots- og Kulturstyrelsen 2015) bør ske tidligt. Formålet er derfor dobbelt; sprogstimulering og at udfordre børns fantasi og nysgerrighed gennem at inddrage leg og aktiviteter, hvor børnene selv skal udfolde sig kreativt. Den udvidede fokus på leg og aktiviteter skyldes sandsynligvis målgruppen (0-6 år), hvor børn kun er begyndt at lære sproget og at knække læsekoden. Adgangen til litteratur sker derfor ofte gennem højtlesning og andre former for fortællende aktiviteter. Man kan derfor se indsatsen som været drevet af et humanistisk rationale kombineret med et sociologisk blik på deltagelse og legekultur.

I slutningen af 2017 præsenteres de strategiske indsatsområder for Udviklingspuljen 2018. Et af dem har titlen Børn og unges lystbetonede læsning, og det tager afsæt i digital læsning:

“Børn og unge læser i dag rigtig meget digitalt, fx opslag på de sociale medier og korte nyheder på nettet, og meget peger på, at deres læsevner generelt set er gode, men at den digitale læsning rummer mindre fordybelse. Den litterære læseform, hvormed vi forstår den dybe, koncentrerede og længerevarende læsning, kan derfor være et væsentligt supplement til den digitale læsning” (Slots- og Kulturstyrelsen 2017).

Indsatsområdet har børn unge mellem 9 og 15 år som målgruppe, og der lægges bl.a. op til projekter, der kan “skabe interessebårne læsefællesskaber i samarbejde med foreninger, f.eks. om lystfiskeri, rollespil eller fodboldteknik” (ibid.). Børnenes egne interesser og udtryk er i højsædet og der er elementer af outreach i opfordringen til at opsøge børnene, der hvor de er i deres fritid. Det er mindre tydeligt hvilket rationale, der ligger bag ved indsatsen, omend man kan mene, at fordybelse hidrører det humanistiske rationale.

I 2019 sætter Udviklingspuljen fokus på Børn, unge og digital læsning. Indsatsområdet tager igen afsæt i en undersøgelse af børns læsevaner (Hansen, Gissel & Puck 2017). Beskrivelsen af indsatsområdet peger ligesom året før på modsætningen mellem den digitale ofte overfladiske læsning og den mere fordybende læsning af trykte tekster. Begreber som fordybelse, koncentration og motivation peger på et syn på læsning, som ikke alene er udfordret af en manglende læselyst, men også af nye mediers mere hastige karakter (se fx Hayles 2007; Baron 2015; Mangen & Kuiken 2014; Mackey 2011). Formålet med puljen er dog ikke at undgå de digitale medier, men at afsøge muligheder for at understøtte fordybende læsning online gennem at lette adgangen til digitale tekster. Indsatsen har mindre fokus på at få børn til at læse og udvikle deres læselyst som at imødegå de “mange” forstyrrelser” i form af notifikationer og beskeder, der konstant tikker ind, og som motiverer til overspringshandling og mindsker koncentrationen.” (Slots- og Kulturstyrelsen 2018). Den understøttende tilgang til børns online-læsning tyder på en mere sociologisk tilgang.

De mest aktuelle indsatser på læselyst-området er indsatsen Læselyst og læsefællesskaber (2019) samt puljen BOGglad (2021). Læselyst og læsefællesskaber havde fokus på børn i indskolingens fritidstilbud (0-3. klasse). Puljen havde særligt fokus på børn som “ikke selv finder vej til biblioteket” (Kulturministeriet 2019). Indsatsen var derfor planlagt som et samarbejde mellem biblioteker og SFO’er og de fleste aktiviteter foregik i SFO’erne. Daværende kulturminister Rasmus Prehn udtalte:

“Alle børn fortjener at opleve litteraturens magiske univers, men for mange børn er bøgernes verden desværre en fjern galakse. Undersøgelser viser, at børns læselyst i disse år er under pres. Vi får ikke flere børn til at læse ved at løfte pegefingre, men vi skal i stedet skabe begejstring og pirre til nysgerrigheden omkring det at læse og opleve litteraturen sammen.” (Kulturministeriet 2019).

Indsatsen havde et tydeligt instrumentelt outreach-element ved at opsøge børnene der, hvor de er, men var ligeledes fokuseret på lyst, leg og at inddrage børnene i valg af bøger og planlægning af aktiviteter. Pressemeddelelsen sætter fokus på læselyst og litteratur som en indgang til oplevelser, men begrundes, som flere af de tidligere initiativer, i læsevaneundersøgelser, der viser et fald i børns læsning. I denne indsats er det mindre de nye medier, der er problemet, end den sociale slagside, som læsevaneundersøgelser viser: at der findes familier, hvor bøger og læsning ikke er en del af hverdagen. At udvide den kulturpolitiske optik til familier hænger også sammen med den tidlige indsats, som blev understreget i forbindelse med udviklingspuljen i 2015, hvor forskningen peger på væsentligheden af en tidlig indsats og af betydningen af forældrenes støtte til børns læsning.

BOGglad-puljen ligger i forlængelse af læselyst og læsefællesskaber-indsatsen. Puljen går udelukkende til indkøb af bogsamlinger til vuggestuer, børnehaver, fritidsordninger og klubber og understøtter dermed indsatsen med at bringe læsematerialer ud, hvor børnene er. Formålet er at “understøtte og stimulere børns adgang og lyst til litteratur, ved at materialer indkøbes, aktiveres og gøres let tilgængelige i de institutioner, hvor børn færdes uden for hjemmet og uden for skoleregi.” (Slots- og Kulturstyrelsen 2021a). Igen kan man tale om et tydeligt outreach-element, som handler om at bringe litteraturen ud til, hvor børnene er. Formålet er at gøre bøger tilgængelige, særligt for børn, som ikke vokser op med bøger. Både læselyst- og BOGglad-puljen kan siges at være funderet i ideen om, at man gennem aktiviteter og lege kan opøve børns iboende motivation til selv at læse.

Analysen af de seneste 20 års kulturpolitiske initiativer vedrørende børns læselyst viser på den ene side en udvikling, på den anden side en spredt indsats. I hele perioden forbindes læsning med dannelse, demokrati og læring, men fra den første læselystkampagne er der ligeledes en anerkendelse af læsningen som kilde til oplevelser og erkendelser. Overordnet kan man sige, at læsning både anerkendes som en vej til myndiggørelse og rekreation (Skot-Hansen 1999, 2006) og børn og unges individuelle udvikling, men også som en aktivitet, der styrker de sproglige og læringsmæssige kompetencer, der er nødvendige at beherske i et moderne demokratisk samfund. Kulturpolitikken kan således siges at være funderet på såvel et sociologisk som et humanistisk rationale. Målsætninger om demokrati, dannelse, frigørelse og rekreation synes således at gå hånd i hånd, hvor læsning fremstilles som en form for universalmiddel. Med Bogstart-programmet tilføjes et mere socialt element i kulturpolitikken, idet programmets formål ligeledes er at bruge læsningen som løftestang til at transformere familier i udsatte boligområder. Det bagvedliggende rationale er igen dannelse og læring gennem læsning, men med et tydeligt socialt sigte. I slutningen af 10'erne indtræder et nyt aspekt i kulturpolitikken, hvor modsætningen mellem analog og digital læsning og mellem fordybet og overfladisk læsning indfinder sig som et vilkår. Disse læsemodi og -teknologier er ikke forbundet til specifikke rationaler, men handler om, at den teknologiske udvikling og den stigende brug af digitale medier præger kulturpolitikken og synet på læsning. Læsning er nu ikke bare en kilde til oplevelser og læring, men også kilde til fordybelse.

Partnerskaber og deltagelse som metoder til øget læselyst blandt børn

Mens første del af analysen var kronologisk for at identificere en mulig udvikling i den første kulturpolitik, vil vi her præsentere to tydelige tendenser ift. hvilke metoder man har taget i anvendelse for at opnå de politiske mål.

Partnerskaber på tværs af sektorer og aktører

Kulturpolitikken formuleres og initieres fra Kulturministeriet, men foregår ofte i et samarbejde på tværs af sektorer. Det skyldes at læsning, som ovenstående analyse har vist, både vedrører fritiden, men også er stærkt knyttet til dagtilbuds-, skole- og fritidsinstitutioner, hvor sprogudvikling og læsekompetencer indgår som opgaver i relevante læreplaner. I forbindelse med lanceringen af den første læselystkampagne i 2003 understregede kulturministeren nødvendigheden af samarbejde: “Derfor er der brug for at alle de sektorer der har med børn og bøger at gøre, går ind i et samarbejde om dette vigtige spørgsmål” (Kulturministeriet 2003). Denne tænkning blev allerede året efter foldet ud på regeringsniveau, da Undervisningsministeriet og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender blev formelle partnere i indsatsen (Kulturministeriet 2006).

Folkeskolens pædagogiske læringscentre ligger under Børne- og Undervisningsministeriet, mens folkebiblioteker, der traditionelt spiller en stor rolle i forhold til læsefrem-

mende aktiviteter, ligger under Kulturministeriet. En bred indsats fordrer derfor samarbejde på tværs af sektorer. Men også samarbejde på lokalt plan er et middel, der tages i anvendelse. I relation til *Fremtidens biblioteksbetjening af børn* hedder det: "Biblioteket skal fortsat udvikle sig i takt og dialog med det omgivende samfund, så det også fremover støtter op om, at børn kan udvikle de kompetencer, som er nødvendige i videnssamfundet og i et moderne demokrati." (Kulturministeriet 2008b). I rapportens 10 anbefalinger peges der på samarbejdet mellem skole- og folkebibliotek som centralt. Men også samarbejde med erhvervsliv fx børnebogsbranchen nævnes i forbindelse med Udviklingspuljens indsatsområde i 2015 (Slots- og Kulturstyrelsen 2014).

Partnerskaber har været på den kulturpolitiske agenda siden redegørelsen *Danmarks kreative potentiale* fra 2000 (Erhvervsministeriet og Kulturministeriet 2000), der pegede på kulturlivets oplevelsesøkonomiske potentiale (Dalsgård og Lund 2016). Samme fokus på partnerskaber som strategi på biblioteksområdet genfinder man i den ministerielle rapport *Folkebiblioteket i videnssamfundet* (Kulturministeriet 2010). Og strategien indgår også i den seneste rammeaftale for centralbibliotekerne, hvor man ved at "indgå stærke partnerskaber med relevante samarbejdspartnere – både på nationalt og lokalt niveau, kan (...) understøtte og udbrede velunderbyggede og målgruppeorienterede tiltag på læselystområdet fra bibliotekernes side" (Slots- og Kulturstyrelsen 2021b: 14).

Samarbejde og partnerskaber er en central del af det instrumentelle og oplevelsesøkonomiske rationale. At arbejde på tværs af sektorer og aktører handler både om legitimitet og synliggørelse, men også om at sikre kvalitet og skabe videndeling og dermed effektivisering. (Kann-Rasmussen 2019). Et eksempel på videndeling er fx Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre, hvis formål er at skabe nye erfaringer, modeller og metoder, der kan spredes til hele landet (Kann-Christensen 2006). Centrale nøgleord for puljen er nationalt perspektiv, praktisk anvendelighed og bredde: "Der lægges vægt på, at det af projektbeskrivelsen fremgår, hvordan projektets erfaringer kan bruges på andre folkebiblioteker/skoler efterfølgende, så andre kan få glæde af projektets aktiviteter." (Slots- og Kulturstyrelsen 2022). Puljen er et eksempel på, at tværsektorielle partnerskaber indgår som et centralt middel til at opnå det overordnede mål. Ligeledes udgør udviklingspuljens målsætning om at udvikle modeller og erfaringer, der kan sprede sig ud i landet ligeledes et middel, som dog ikke alene tages i anvendelse på læselystområdet.

Ideen om at løfte i flok og angribe en samfundsmæssig udfordring (i dette tilfælde børn og unges læsning) på tværs af brancher og fagområder udgør grundtonen i den kommunalt funderede interesseorganisation Danmarks Biblioteksforenings *Oplæg til en national læsestrategi for børn og unge*: "Vi ved, at læsning ikke kun er noget, børn og unge lærer i skolen og på deres ungdomsuddannelser. Læsning er heller ikke noget, de kun har brug for i disse arenaer. De seneste års udvikling har lært os, at ingen sektorer alene kan fremtidssikre børns lyst til læsning." (Danmarks Biblioteksforening 2019: 7). Foreningen tog initiativet til at formulere oplægget på baggrund af resultaterne i rapporterne *Børns læsning 2017* og *Børns læsevaner 2017: Overblik og Indblik* (Hansen et al. 2017; Hansen et al. 2018) og inviterede ni partnere til at deltage i strategiprocesen. Nogle af dem var kommunale eller fagpolitiske aktører, nogle repræsenterede civilsamfundet (Foreningen Skole og Forældre), mens andre var funderet i kommercielle brancher (Boghandlerforeningen og Danske Forlag). Som opfølgning på oplægget formulerede Bibliotekschefforeningen et såkaldt håndslag for børns læsning, der gennem forpligtende, lokale indsatser skulle styrke læselysten. En del af håndslaget var udarbejdelsen af lokale læsestrategier, hvorigennem bibliotekslederne bl.a. forpligtede sig til "At styrke samarbejdet med relevante, lokale partnere, herunder samarbejdet med skole- og dagtilbudsområdet. Forældrene inddrages også som en

partner.” (Bibliotekschefforeningen 2020: 2). Håndslaget er således endnu et eksempel på samarbejde på tværs af aktører.

Samarbejde og partnerskaber i kulturpolitikken har som nævnt både været begrundet i økonomi og legitimitet (se fx Dalsgård og Lund 2016; Kann-Rasmussen 2016b, 2019). Men samarbejde bygger ligeledes på en antagelse om, at særligt komplekse opgaver (wicked problems) kræver forskellige tilgange og kompetencer. Kann-Rasmussen & Rasmussen (2021) argumenterer for et paradigmeskift i den offentlige sektor fra New Public Management, der har fokus på performance measurement og effektivitet, til New Public Governance, der er netværksorienteret og skaber legitimitet gennem institutioners sociale rolle i lokalsamfundet. NPG tager sit afsæt i samfundets ‘wicked problems’, der løses gennem en mobilisering af viden og ressourcer fra mange forskellige parter (Kann-Rasmussen & Rasmussen 2021). Børns læselyst kan ses som et ‘wicked problem’, der fordrer samarbejder på tværs af professioner og institutioner. Forskellige institutionstyper og professioner har forskellige tilgange til børn og læsning, men har også forskellige *adgange* til børn. Skoler og SFO’er har den fordel, at de er der, hvor børnene er hver dag. Også børn, der ikke kommer på biblioteket, kan nås gennem samarbejde med disse institutioner. Det samme gør sig gældende, hvis samarbejdet inkluderer sundhedsplejersker eller boligsociale medarbejdere, der har adgang til socialt udsatte familier, hvor læsekompetencer og -lyst måske ikke er udbredt. Gennem andre professioner kan man etablere en fortrolighed og tillid, som ellers ville være vanskelig at etablere for fx bibliotekaren. Dette argument finder vi tilbage fra den første læselystkampagne (2003):

“Forskere, forfattere, bibliotekarer, pædagoger, embedsmænd og mange flere gør en stor daglig og faglig indsats for børns læsning i skoler, biblioteker, fritidshjem, børnehaveklasser og andre steder. Men jeg håber med denne kampagne at vi får sat endnu mere fokus på glæden ved at læse. Det er jer der har erfaringerne, lad os derfor udrette noget sammen.” (Kulturministeriet 2003)

I 2006 er denne erkendelse af forskellige indgange yderligere ekspliciteret: “Børns og unges konkrete møde med litteratur og læsning i deres dagligdag står helt centralt i Læselystkampagnen og det betyder, at dagtilbud, skoler, fritidsordninger, biblioteker og andre steder hvor børn og unge færdes til daglig, spiller en afgørende rolle i kampagnen.” (Kulturministeriet 2006)

Evalueringen af Bogstart-programmet peger på værdien af samarbejde på tværs af professioner fx mellem bogstartsmedarbejdere og tosprogsvejledere: “Når tosprogsvejleder og bogstartmedarbejder går på hjemmebesøg sammen, supplerer de hinanden og lærer af hinanden, hvorved der opstår et fælles rum af ”fælles kompetence”” (Espersen 2016: 38). Samarbejde handler både om at samle kapacitet og om at have brug for hinandens kompetencer til at løse opgaven. Samme konklusion drages i Slots- og Kulturstyrelsens kortlægning af 60 læselystprojekter fra 2014-2019, hvor det fremhæves, at “den faglige udvikling for alvor finder sted i det tværfaglige samarbejde med skoler, dagtilbud, uddannelsesinstitutioner, foreninger og frivillige.” (Vestergaard 2021: 28).

Samarbejde, både i form af partnerskaber og som i ovenstående eksempler, hvor flere professioner styrker den fælles indsats gennem faglige samarbejder, har været et anvendt middel siden den første læselystkampagne, men synes at blive en stadig mere central del af kulturpolitikken på området.

Deltagelse og inddragelse af brugerne

Også på brugerniveauet kan man tale om samarbejde, her i form af deltagelse og inddragelse af børnene. Som metode kombinerer deltagelse elementer fra legekultur, mediekultur

og kulturpolitik, hvor anerkendelse, inddragelse og deltagelse skaber en større følelse af motivation, af ejerskab og af engagement blandt de involverede (Jenkins 2006; Simon 2010, 2011). På samme måde som ved leg er der tale om en kulturel praksis, der er baseret på frivillighed og lyst og er præget af diversitet og troen på medlemmernes evne til at træffe beslutninger og indgå i fællesskaber. Samtidig er der tale om en metode, der kan tiltrække (nye) brugergrupper og skabe synlighed og legitimitet for forskellige former for kulturinstitutioner og -politikker. Flere forskere arbejder med forskellige grader af deltagelse, hvor adgang til indhold som ved BOGglad kan siges at udgøre den mest enkle form for deltagelse, mens medskabelse og indflydelse på både indhold og aktiviteter udgør den mest udvidede form for deltagelse (Jenkins 2006; Simon 2010, 2011).

Et tidligt eksempel på deltagelse var en konkurrence om årets børnebog i 2004, valgt af børn. Deltagelse som middel til at øge børns læselyst er gradvist og i forlængelse af Outreach-strategier blevet mere eksplicit i de forskellige indsatser. Børn skal ikke alene stimuleres og motiveres, de skal også inddrages. Dette ses som nævnt i Udviklingspuljen 2015, hvor formuleringer som "børns kulturelle udtryksformer" og deres "fællesskaber" indgår (Slots- og Kulturstyrelsen 2014).

Dette fremhæves også i Vestergaard (2021): "Generelt har projekterne på tværs af målgrupper et stærkt fokus på børn og unges egne udtryk. Projekterne abonnerer på en forståelse af børn og unge som deltagere, hvis læselyst bliver stimuleret gennem at skabe noget selv, at forholde sig aktivt til tekst i bred forstand og at udtrykke sig kreativt – både mundtligt, skriftligt og multimodalt." (Vestergaard 2021: 29)

Tilgangen til børn i læselystindsatser er således præget af en anerkendelse af børns kultur, men dog uden eksplicit at formulere en konkret inddragelse af børnene. Det synes først at være et greb, der indfinder sig i de seneste indsatser fx i programmet Læselyst og læsefællesskaber. I rammematerialet til puljen understreges det, at aktiviteterne skal sigte på at "gøre litteraturen tilgængelig og levende", og at børnene aktivt skal inddrages både i udvælgelsen af bøger og i selve aktiviteterne.

Det seneste eksempel på inddragelsen af børn er BOGglad-puljen, hvor der i formålsbeskrivelsen lægges op til, at børnene i vuggestuer, børnehaver, fritidsordninger og klubber har en stemme i processen med at vælge bøger: "Det tilstræbes, at der oparbejdes et professionelt samarbejde med de deltagende institutioner om at skabe rammerne for at understøtte børnenes glæde ved litteratur. Pædagogerne og i videst muligt omfang også børnene skal inddrages, når der udvælges bøger til den enkelte børnegruppe." (Slots- og Kulturstyrelsen (u.å-b), BOGGLAD-pulje).

Analysen af de anvendte metoder viser, at samarbejde og partnerskaber har stået stærkt igennem alle årene. Samarbejde som strategi anvendes ikke alene på læselystområdet, men er et velintegreret greb i kulturpolitikken generelt. Gennem samarbejde etableres erfaringsudveksling og videndeling, som sikrer en bedre udnyttelse af ressourcer. Samarbejde handler også om at trække på flere fagligheder og dermed sikre flere indgange og adgange til målgruppen. Særligt i forbindelse med læsesvage familier inkluderes professioner, som i forvejen har adgang til familier og børn, i samarbejdet. Endelig anvendes samarbejde i form af deltagelse og inddragelse også på brugerniveau. Deltagelsesstrategien anvendes også bredere end alene i forbindelse med indsatser for børn, men her er det tydeligt at deltagelse ses som et stærkt motivationsskabende element. Erkendelsen af, at børn uanset alder gennem leg og aktiviteter må motiveres og inspireres for at indsatserne skal have en virkning er tydelig, særligt i de seneste indsatser.

Diskussion

Læselyst har været et bærende tema i rækken af statsligt initierede tiltag de seneste 20 år, men der har ikke været en egentlig samlet strategi på området med konkrete parametre for mål og succeskriterier. Som analysen viser rummer indsatserne mange delmål og også forskellige syn på læsningens rolle. Overordnet kan man på baggrund af analysen af læselystindsatser, som de er blevet udført i Danmark de seneste knap 20 år, pege på tre overordnede udfordringer.

For det første vanskeliggøres indsatserne ved den nærmest automatiske kobling mellem børn og unge. Børn og unge er en meget uhomogen målgruppe, som ikke kan sammenlignes. Der er brug for forskellige greb og tilgange alt efter, om der arbejdes med børnehavebørn eller unge i udskolingen. Denne pointe er tydelig i *Børn og unges læsning 2021*, hvor forskellene mellem læselysten, læsevanerne og det digitale medieforbrug er store mellem elever i hhv. 5. og 8. klasse.

For det andet tyder det på, at begrebet læselyst har været udsat for stort slid, og at der er brug for en ny og mere nuanceret måde at tale om de mange facetter af børn og unges læsning på. En af anbefalingerne i *Børn og unges læsning 2021* er at udvide måden, hvorpå vi taler og forstår børn og unges læsning: "Det er stadig relevant at arbejde med læselyst. Men det er også vigtigt at fokusere på glæde, motivation, engagement og udvikling af læseinteresse, når målet er, at flere børn og unge på tværs af baggrund skal opleve, at de bliver en del af en læsekultur." (Hansen, Hansen & Pettersson 2022). Begrebet "læsekultur" som introduceres her, handler om socialitet, fællesskaber og rammer, mens "læselyst" betegner en subjektiv og mere flygtig følelse. Den sproglige udvidelse om læsning kan måske revitalisere arbejdet på området.

Endelig er måden man arbejder med læselyst en udfordring. Analysen af de kulturpolitiske indsatser viser, at prioriteringen af børns læselyst som en vigtig dagsorden eksisterer i et spændingsfelt mellem centrale og decentrale aktører. Der er gode erfaringer med, at en centralt initieret indsats bliver vel modtaget i kommunerne. Muligheden for at skræddersy læselystprojekter i en lokal kontekst vækker genklang hos fx folkebiblioteker. Andre gange lykkes det ikke for nationalt igangsatte initiativer at indgå i biblioteksdriften. Et eksempel på det er Bogstart, der lukkede efter ni år, da det statslige tilskud udløb. Kun én ud af 20 deltagerkommuner videreførte modellen med hjemmebesøg og boggaver. *Oplæg til en national læsestrategi for børn og unge* er et eksempel på et decentralt tiltag (kommuner, foreninger m.fl.), der skydes op ad til det nationale niveau. Oplægget blev overleveret til kulturminister Joy Mogensen i 2019 med håbet om, at ministeren ville bruge det til at udarbejde en læsestrategi med Kulturministeriet som afsender. Dette håb blev aldrig indfriet, men Bibliotekschefforeningen tog handsken op og brugte oplægget til at formulere Håndslag for børns læselyst. Eksemplerne viser, hvordan forskellige kulturpolitiske aktører bidrager til læselyst-agendaen og ejerskabet så at sige fluktuerer på samme måde som de kulturpolitiske argumenter skifter. Som analysen har vist, er samarbejde på tværs af aktører og niveauer på mange måder hensigtsmæssig i forhold til at opnå målet. På den anden side kan man argumentere for, at samme strategi skaber en fragmenteret indsats, som vanskeliggør en stærk indsats på området.

Konklusion

Afsættet for denne artikel var børns læselyst og de kulturpolitiske mål og midler, der har drevet området de seneste 20 år. Gennem en analyse af centrale kulturpolitiske dokumenter og indsatser har vi identificeret en række forskellige rationaler og dagsordener, der synes at drive arbejdet med børn og unges læselyst. Dannelsesargumentet har været centralt i alle

årene, hvor læsning og indsatser på området er drevet af et ønske om at løfte børns læsekompetencer. Indsatser på læselyst-området er igennem hele perioden initieret på baggrund af undersøgelser, der viser fald i både evner og motivation for læsning blandt danske børn og unge. Læselyst-begrebet er knyttet til lyst og frivillighed, men er ikke desto forankret i en kulturpolitisk agenda, der handler om at hæve niveauet. Dannelses- og kompetence-argumentet har været centralt i hele perioden, men er undervejs blevet suppleret med et mere anerkendende og inddragende blik på både børn og læsning. Børns egne præferencer, læsefællesskaber og et bredere læsebegreb er gradvist blevet en del af den kulturpolitiske dagsorden, men synes til dels at fungere som midler til at opnå målet om bedre læsekompetencer. Læselystindsatser er ligeledes blevet en del af et bredere kulturpolitisk mål om at skabe ændringer blandt socialt udsatte familier. Læsning bliver her en del af en outreach-strategi, der har til formål at løfte dele af befolkningen.

Læsning er et komplekst fænomen med mange funktioner, som kulturpolitiske tiltag synes at ville opfylde alle på en gang. Dog er (bedre) læsekompetencer altid et mere eller mindre eksplicit formuleret mål. Samlet set peger artiklens analyse på den ene side på en indsats, som synes at tage form efter nyeste undersøgelser og forskning, hvilket er positivt. På den anden side risikerer de mange forskelligartede initiativer de seneste 20 år at fremstå som spredt fægtning præget af forskellige kulturpolitiske og kulturministerielle målsætninger. Man kunne ønske sig en samlet blivende indsats og en egentlig strategi på området, der rækker for eksempel fem eller ti år ud i fremtiden. Selv om børn og unge vokser op i en multimodal verden, ser det ikke ud til, at der i løbet af de kommende år bliver mindre behov for at kunne forstå, bruge og deltage i en skriftbåren læsekultur.

Litteratur

- Balling, G. (2011). Det er i mødet, det sker: Om kulturpolitik og kulturformidling med børn i centrum, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*. 1/2, pp. 8-32
- Balling, G. (2016). What is a Reading Experience? The Development of a Theoretical and Empirical Understanding. I P. M. Rothbauer, K. I. Skjerdingsstad, L. McKechnie, & K. Oterholm (Eds.), *Plotting the Reading Experience — Theory/Practice/Politics*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press. Pp. 37-53
- Balling, G. (2021). *Læselyst og læsefællesskaber. Evaluering af den nationale læselystindsats* Læselyst og læsefællesskaber for børn i indskolingens fritidstilbud. Centralbibliotekernes programstøtte. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturinstitutioner/Biblioteker/I_fokus/LaeseLyst/LaeseLyst_og_laesefaelleskaber_rapport2021_Gitte_Balling.pdf
- Baron, N. S. (2015). *Words Onscreen. The Fate of Reading in a Digital World*. N.Y.: Oxford University Press.
- Bibliotekschefforeningen (2019). *Håndslag for børns læsning*. Tilgået 22.4.2022: https://bibchef.dk/wp-content/uploads/2022/03/bcf_haandslag-A4_3.pdf
- Bille, T., Bertelsen, M. og Fjællegaard, C.B. (2016). *Danske forfatteres og oversætteres økonomiske levevilkår*, CBS/Bog- og Litteraturpanelet. Tilgået 14.4.2022. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Fotos/Bogpanel/Levevilkaar_net.pdf?msckid=aa450897bc0511ec95dfd7a9473d19f7
- Bille, T., Fridberg, T, Storgaard, S., Wulff, E. (2005). *Danskernes kultur- og fritidsaktiviteter 2004*. Kulturministeriet. Tilgået 22.4.2022: https://kum.dk/fileadmin/_kum/5_Publikationer/2004/Danskernes_kultur-_og_fritidsaktiviteter_2004.pdf
- Borgen, J. S. (2011): Den kulturelle skolesekken – et instrument for kunst- og kunstnerpolitik eller for kulturpolitik? Mangset, Per, Kjærsti Skjeldal (Eds.): *KulturRikets Tilstand 2010*. Senter for kultur- og idrettsstudiar: HiT-skrift nr. 1-2011, Høgskolen i Telemark.
- Brok, S.L. & Geer, L.S. (2018). *Læsebånd på dansk grund*. København: Nationalt videncenter for Læsning. Tilgået 14.4.2020. https://www.videnomlaesning.dk/media/2646/laesebaand-paa-dansk-grund_.pdf?msckid=b92d2c2abc0211ec8df580b2f2f8a89f

- Børne- og Undervisningsministeriet (UMV), (u.å.). *Om de nationale test*. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/elevplaner-nationale-test--trivselsmaaling-og-sprogproever/nationale-test/om-de-nationale-test>
- Carlsson, U. & Johannisson, J. (Eds.) (2012). *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*, Nordicom.
- Clark, C. & Rumbold, K. (2017). *Reading for pleasure. A research overview*. National Literacy Trust research report, UK.
- Dael, M., Helmer-Petersen, J., Juncker, B. (Eds.) (2021). *Børnekultur i Danmark 1945-2020*. København: Gads Forlag.
- Dalsgaard, A.L. og Lund, N.D. (2016). Danmark læser – en kulturkampagne mellem flere tider og mange dagsordner, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, vol. 19, Nr. 2, pp. 250–272.
- Danmarks Biblioteksforening (2019). *En stærk læsekultur for børn og unge: Oplæg til en national læsestrategi*. København: Danmarks Biblioteksforening. Tilgået 27.10.2021. <https://nationalstrategi.dk/en-staerk-laesekultur-hos-boern-og-unge-oplaeg-til-en-national-laesestrategi/>
- Ejgod Hansen, L. (2011). *Hvad er publikumsudvikling?* Rapport nr. 1, april 2011, Scenekunstnetværket, Region Midtjylland. Tilgået 19.4.2022: https://www.scenet.dk/wp-content/uploads/2015/06/Rapport_1_publicumsudvikling.pdf
- Erhvervs- og Kulturministeriet (2000). *Danmarks Kreative Potentiale. Kultur og erhvervspolitisk redegørelse 2000*. Erhvervs- og Kulturministeriet.
- Espersen, H.H. (2016). *Evaluering af samarbejdet i Projekt Bogstart. En opsøgende biblioteksindsats over for familier med førskolebørn i udsatte boligområder*. KORA. Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning. Tilgået 14.4.2022. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/Biblioteker/Bogstart/Evaluering_af_Bogstart_KORA.pdf?msclid=6debee37bc0511ec8b7d9dbb6fc1f936
- Grøn, R. og Gram, L.K. (2019). Deltagelsens paradoks. Samlingens rolle i den brugerinddragende formidling, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, vol. 22, Nr. 2, pp. 312–331.
- Hansen, S. R., Gissel, S. T., Puck, M. R. (2017). *Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden*. Læremiddel.dk/Tænketanken Fremtidens Biblioteker. Tilgået 22.4.2022. <http://www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/website/pdf/lselyst/kvantitativrapport20171.pdf>
- Hansen, S.R, Hansen; T.I., Pettersson, M. (2022). *Børn og unges læsning 2021*. Udarbejdet i samarbejde med Tænketanken Fremtidens Biblioteker. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hansen, S.R. (2014). *Når børn vælger litteratur: læsevaneundersøgelse perspektiveret med kognitive analyser*. København: Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU.
- Hansen, S.R., Lund, H.R., Gissel, S.T., Puck, R. M., Kæthius, A. Vestergaard, L. (2018). *Børns læsevaner: Overblik og indblik*. Tænketanken Fremtidens Biblioteker. Biblioteker. Tilgået 22.4.2022. www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/website/pdf/lselyst/Overblikogindblik2017.pdf
- Hauer, K (2020). *Læsning og fordybelse: En teoretisk og empirisk undersøgelse af fordybet skønlitterær læsning med særligt fokus på unge læsers romanlæsning i faget dansk*, Ph.d.-afhandling, København: Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Hayles, N. C. (2007). Hyper and Deep Attention. The Generational Divide in Cognitive Modes. *Profession*, pp. 187-199. DOI: <https://doi.org/10.1632/prof.2007.2007.1.187>
- Hedemark, Å. (2012). A Study of Swedish Children's Attitudes to Reading and Public Library Activities, *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 18:2, pp. 116-127. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614541.2012.716693>
- Hedemark, Å. (2017). Telling Tales. An Observational Study of Storytelling for Children in Swedish Public Libraries, *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 23:2, pp. 106-125. DOI: <https://doi.org/10.1080/13614541.2017.1367574>
- Hedemark, Å. (2018). *Unga berättelser. En studie av ungas syn på läsning och bibliotek*, Svensk Biblioteksforening.
- Hedemark, Å. (2020). Constructing the literate child: An analysis of Swedish literature policy, *Library and Information History*, Edinburgh: Edinburgh University Press. 36(2). Pp. 73-88.

- Hedemark, Å. og Jonsson, E. (2021). Läsning för framtidens samhällsmedborgare: en studie av dåtidens och nutidens svenska kulturpolitiska debatter om barns läsning, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 24(2), pp. 120-138.
- Huizinga, J. (1963). *Homo Ludens: om kulturens oprindelse i leg*. København: Gyldendal.
- Jenkins, H. et al. (2006). *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. The McArthur Foundation. https://www.macfound.org/media/article_pdfs/JENKINS_WHITE_PAPER.PDF
- Juncker, B. (2016). Kulturpolitikk for barn og unge – et nordisk blikk: Ny ekspressiv kulturpolitikk for barn og unge i Norge? A. Winkelmann (Ed.), *Kulturrikets tilstand: Konferanserapport 2016* (Vol. 61, pp. 11-17). Telemarksforskning.
- Juncker, B. (2017). Arts in Education? A Critical View on Nordic Cultural Policies addressing Children and Young People. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, bind 2.
- Kann-Christensen, N. (2006). At trække på samme hammel: formål og indsatsområder for to udviklingspuljer i Danmarks biblioteksvæsen. *Dansk Biblioteksforskning*, 2(2), pp. 31-42. DOI: <https://doi.org/10.7146/danbibfor.v2i2.97602>
- Kann-Christensen, N., & Balling, G. (2011). Literature promotion in Public Libraries: Between Policy, Profession and Public Management. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, (1/2), pp. 100-119. <http://www.idunn.no/ts/nkt/2011/01-02/art08>
- Kann-Rasmussen, N. (2016a). Rationaler som retfærdighedsregimer i kulturpolitikken. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab Og Kulturformidling*, 5(2), pp. 79-83. DOI: <https://doi.org/10.7146/ntik.v5i2.25871>
- Kann-Rasmussen, N. (2016b). For samfundets skyld. Kulturlederens forestillinger om legitimitet og omverden, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, vol. 19, Nr. 2, pp. 201-221. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2016-02-04>
- Kann-Rasmussen, N. (2019). The Collaborating Cultural Organization: Legitimation through Partnerships, *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 49:5, pp. 307-323. DOI: [10.1080/10632921.2019.1646175](https://doi.org/10.1080/10632921.2019.1646175)
- Kann-Rasmussen, N. og Balling, G. (2015). Ikke-læsning som 'problem' i dansk kulturpolitik: En analyse af læsekampagnen Danmark Læser, *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 18, 2, pp. 250-266. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2015-02-08>
- Kann-Rasmussen, N. & Rasmussen, C. H. (2021) Paradoxical autonomy in cultural organisations: an analysis of changing relations between cultural organisations and their institutional environment, with examples from libraries, archives and museums, *International Journal of Cultural Policy*, 27:5, pp. 636-649. DOI: <https://doi.org/10.1080/10286632.2020.1823976>
- Karoff, H.S (2013). Play practices and play modes. *International Journal of Play*, 2:2, pp. 76-88.
- Kawashima, N (2006) Audience development and social inclusion in Britain. *International Journal of Cultural Policy* 12(1), pp. 55-72.
- Kidd, DC. & Castano, E. (2013). Reading Literary Fiction Improves Theory of Mind. *Science* 18 October 2013: Vol. 342 no. 6156, pp. 377-380. DOI: <https://doi.org/10.1126/science.1239918>
- Kucirkova, N., Littleton, K. og Cremin, T. (2017). Young children's reading for pleasure with digital books: six key facets of engagement. *Cambridge journal of education*, vol. 47, no. 1, pp. 67-84.
- Kulturministeriet (2003). *Læselyst. Kulturministeriets kampagne om børn og bøger 2003-2004*. Kampagneprogram.
- Kulturministeriet (2006). *Nyt kampagneprogram for læselyst 2006-2007*. Pressemeddelelse.
- Kulturministeriet (2008a). *Reach out! Inspiration til brugerinddragelse og innovation i kulturens verden*. Rapport fra Kulturministeriets tværgående projektgruppe oktober 2008. Tilgået 109.4.2022: https://kum.dk/fileadmin/kum/5_Publikationer/2008/ReachOut_Web.pdf
- Kulturministeriet (2008b). *Fremtidens biblioteksbetjening for børn*. Pressemeddelelse.
- Kulturministeriet (2009). *Børn får gratis bøger. Om Bogstart*. Pressemeddelelse 26.2.2009.
- Kulturministeriet (2010). *Folkebibliotekerne i videnssamfundet*. Rapport fra Udvalget om folkebibliotekerne i videnssamfundet. Kulturministeriet .

- Kulturministeriet (2019). *Biblioteker skal give børn og unge læselysten tilbage*. Pressemeddelelse 11.11.2019. Tilgået 23.3.2022. <https://kum.dk/aktuelt/nyheder/biblioteker-skal-give-boern-og-unge-laeselysten-tilbage>
- Kulturstyrelsen (2015). *Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker 2015*. Indsatsområde ved ansøgningsterminen 31. oktober 2014.
- Lindsköld, L., Hedemark, Å., Lundh, A. (2020). Constructing the Desirable Reader in Swedish Contemporary Literature Policy, *Culture Unbound. Journal of Current Cultural Research*, Epub ahead of print.
- Lund, H. og Skyggebjerg, A. K. (2021). *Pædagogisk indblik 13: Børns læselyst*. DPU, Aarhus Universitet, Nationalt Center for Skoleforskning, Aarhus Universitetsforlag. Tilgået 14.2.2022. https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Paedagogisk_Indblik/Boerns_laeselyst/13_-_Boerns_laeselyst_-_04-11-2021.pdf?msclid=4dd0aec9bc0311ec880728d70d35516a
- Lund, H., Hannibal, S.S. og Vestergaard, L. (2020). *Lystlæsning i læsebånd: En håndbog til skoler og folkebibliotekers samarbejde om læsebånd*. Tænketanken Fremtidens Biblioteker. Tilgået 14.4.2022. <http://www.fremtidensbiblioteker.dk/uploads/website/pdf2/HndbogSamleopslag0.pdf>
- Lynggaard, K. (2020). Dokumentanalyse. Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (Eds.), *Kvalitative metoder. En grundbog*, 3. udgave, København: Hans Reitzels Forlag.
- Mackey, M. (2011). The Case of the Flat Rectangles: Children's Literature on Page and Screen. *International Research in Children's Literature*. Volume 4, Issue 1, pp. 99-114.
- Mangen, A. & Kuiken, D. (2014). Lost in an iPad. Narrative engagement on paper and tablet. *Scientific Study of Literature*, 4:2, pp. 150-177.
- Mangen, A. (2013). Putting the body back into reading, *Cursiv*, no. 11, pp. 11-31.
- Mar, R., Oatley, K. & Peterson, J. B. (2009). Exploring the link between reading fiction and empathy: Ruling out individual differences and examining outcomes. *Communications* 34 (2009), pp. 407-428. DOI: <https://doi.org/10.1515/COMM.2009.025>
- Mejding, J. Neubert, K., Larsen, R. (2017). PIRLS 2016. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Mortimore, P., David-Evans, M., Laukkanen, R., & Valjarvi, J. (2004). *OECD-rapport om grundskolen i Danmark - 2004*. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie, 5.
- Mouritsen, F. (1996). *Legekultur. Essays om børnekultur, leg og fortælling*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Maas, J., Ehmig, S., Seelmann, C. (Eds.) (2013). *Prepare for life! Raising Awareness for Early Literacy Education Results and Implications of the International Conference of Experts 2013*. Mainz: Stiftung Lesen. https://library.bsl.org.au/jspui/bitstream/1/3607/1/Prepare_for_Life_ebook.pdf
- Nell, V. (1988). *Lost in a book. The Psychology of Reading for Pleasure*. New Haven: Yale University Press.
- OECD (2000). *Knowledge and skills for life. First results from PISA 2000*. OECD Publications.
- OECD (2013). *PISA 2015 Draft reading literacy framework*. <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/Draft%20PISA%202015%20Reading%20Framework%20.pdf>
- Ruud, L. C., Borgen, J. S. & Engelsrud, G. (2022). Relevant for livet og skolekvardagen. En analyse av relevansbegreps inntog i Den kulturelle skolesekken. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 25(1), pp. 95-112. DOI: <https://doi.org/10.18261/nkt.25.1.7>
- Simon, N. (2010). *The Participatory Museum*. Santa Cruz CA: Museum. Onlineadgang: <http://www.participatorymuseum.org/read/>
- Simon, N. (2011). Principper for deltagelse. Drotner, Weber, Larsen & Løssing (Eds.) (2011). *Det interaktive museum*. København: Samfundslitteratur.
- Skot-Hansen, D. (1999). "Kultur til tiden – strategier i den lokale kulturpolitik". *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, Vol. 2, nr. 1, pp. 7-27.
- Skot-Hansen, D. (2005). Why urban cultural policies? Robinson, J. (Ed.). *EUROCULT21 integrated report*. Helsinki: *EUROCULT21, Eurocities*. Pp. 31-40.
- Skot-Hansen, D. (2006). Biblioteker i kulturpolitikken – mellem instrumentel og ekspressiv logik. Emerek, Hvenegaard Rasmussen, Skot-Hansen (Eds.). *Folkebiblioteket som forvandlingsrum. Perspektiver på folkebiblioteket i kultur og medielandskabet*. København: Danmarks Biblioteksskole og Danmarks Biblioteksforening. Pp. 25-39.

- Skot-Hansen, D. (2010). Danish cultural policy-from monoculture towards cultural diversity. *International Journal of Cultural Policy*, 8(2), pp. 197–210. DOI: [10.1080/102866302200009560](https://doi.org/10.1080/102866302200009560)
- Slots- og Kulturstyrelsen (2014). *Udviklingspuljen for Folkebiblioteker og Pædagogiske Læringscentre*. Indsatsområde: Biblioteksbetjening af børn.
- Slots- og Kulturstyrelsen (2015). *Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2016*. Indsatsområde: Biblioteksbetjening af børn
- Slots- og Kulturstyrelsen (2016). *Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2017*. Indsatsområde: Børn og unge
- Slots- og Kulturstyrelsen (2017). *Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2018*. Indsatsområde: Børn og unges lystbetonede læsning
- Slots- og Kulturstyrelsen (2018). *Udviklingspuljen for Folkebiblioteker og Pædagogiske læringscentre 2019*. Indsatsområde: Børn, unge og digital læsning
- Slots- og Kulturstyrelsen (2021a). *BOGGLAD - børns møde med litteraturen*. Tilgået 23.3.2022. <https://slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/i-fokus/boern/bogglad-boerns-moede-med-litteraturen>
- Slots- og Kulturstyrelsen (2021b). *Rammeaftale. Centralbiblioteksvirksomhed 2021-2024*. Tilgået 23.3.2022. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturinstitutioner/Biblioteker/Nationale_ordninger/CB_rammeaftale_2021-2024.pdf
- Slots- og Kulturstyrelsen (2022). *Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2022*. Puljebeskrivelse. Tilgået 24.3.2022. <https://slks.dk/tilskud/stamside/tilskud/udviklingspuljen-for-folkebiblioteker-og-paedagogiske-laeringscentre-2021/>
- Slots- og Kulturstyrelsen (u.å-b). *Bogglad-pulje. Hvad er formålet med ordningen?* Tilgået 6.4.2022 <https://slks.dk/tilskud/stamside/tilskud/bogglad-puljen-fornyelse-af-bogsamlinger-i-dagtilbud-sfoer-fritids-og-klubtilbud/>
- Sol, S.L. og Ekholm, D. (2021). Integrating cultural and social policy through family home visits in suburban areas of exclusion: examining the rationalities of Bookstart Göteborg, *International Journal of Cultural Policy*, 27:7, pp. 952-966.
- Steffensen, A. og Weinreich, T. (2000). *Børn læser bøger: læsevaner, læsefærdighed, højtlesning*. Center for Børnelitteratur. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Steffensen, A. og Weinreich, T. (2001). *Den dyrebare tid: De 14-15-åriges læsevaner*. Center for Børnelitteratur. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Stjern Frønes, T. & Jensen, F. (Eds.) (2020). *Like muligheter til god leseforståelse?* Oslo: Universitetsforlaget
- Sørensen, A. S. (2015). "Deltagelse" som kulturpolitisk strategi og institutionel kulturformidling, *Aktuel forskning, Institut for kulturvidenskaber*, særnummer, december 2015.
- Tveit, Å.K. (2015). *Barnekulturens veier i politikk, estetikk, forskning og formidling*. Ridderstrøm, Helge; Vold, Tonje (Eds.). *Litteratur- og kulturformidling: Nye analyser og perspektiver*. 2. pp. 38-55. Oslo: Pax Forlag.
- Vestergaard, L. (2021). *Kortlægning af læselystprojekter 2014-2019*. København: Slots- og Kulturstyrelsen. Tilgået 14.4.2022. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturinstitutioner/Biblioteker/I_fokus/Laeselyst/Kortlaegning_af_laeselystprojekter.pdf
- Waxler, R. (2014). *The Risk of Reading. How Literature Helps Us to Understand Ourselves and the World*, N.Y.: Bloomsbury.
- Winther, F. (2011). *Privat gæst og faglig formidler. En retorisk analyse af formidlingssituationer knyttet til Bogstart set fra formidlernes perspektiv*, Center for Børnelitteratur, Aarhus Universitet. Tilgået 14.4.2022. https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/bibliotek/indsatsomraader/boern/Bogstart/Privat_gaest_og_faglig_formidler_rapport_2011_1_.pdf?msckid=11582e08bc0411ecb7a88a33934e440e
- Wolf, M. & Barzillai, M. (2009). The Importance of Deep Reading. What will it take for the next generation to read thoughtfully – both in print and online? *Educational Leadership*, vol. 66, no. 6, pp. 32-37.
- Wolf, M. (2007). *Proust and the Squid: The Story and Science of the Reading Brain*, Haper Perriental.
- Worsøe-Smidt, L. (1994). *Litteraturens situation og litteraturpolitikken 1961-93*. Aarhus: Klim.

- Zunshine, L. (2006). *Why we read fiction. Theory of mind and the novel*. Columbus: The Ohio State University Press.
- Ørjasæter, K. & Skaret, A. (2019). *Litteraturformidling og kunstoplevelse. En studie av Den kulturelle skolesekken*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Ørjasæter, K. & Skaret, A. (Eds.) (2019). *Litteraturformidlingens arenaer og praksisser*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Øster, A. (2004). *Læs! Les, Läs. Læsevaner og børnebogs-kampagner i Norden*. Center for Børnelitteratur. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Åsmund, H. (2019). *Leselyst i klasserommet: om trusler og redningsaksjoner*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Vestheim, G. (1994). Instrumental Cultural Policy in Scandinavian Countries: A Critical Historical Perspective, *The European Journal of Cultural Policy*, 1:1, pp. 57-71. DOI: [10.1080/10286639409357969](https://doi.org/10.1080/10286639409357969)
- Weinreich, T. (Ed.) (1996). *Lyst og lærdom. debat og forskning om børnelitteratur*. København: Høst og Søn.

Bilag 1: Oversigt over kulturpolitiske dokumenter.

Dokumenterne er oplistet i kronologisk rækkefølge.

2003: Læselyst. Kulturministeriets kampagne om børn og bøger. Beskrivelse af kampagneprogrammet 2003-2004.

2006: Nyt kampagne-program for Læselystkampagnen 2006-2007. Pressemeddelelse.

2008: Fremtidens biblioteksbetjening af børn. Pressemeddelelse i forbindelse med udgivelse af rapport.

2009: Bogstart: Børn får gratis bøger. Pressemeddelelse.

2014: Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker 2015. Beskrivelse af indsatsområdet Biblioteksbetjening af børn.

2015: Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2016
Biblioteksbetjening af børn

2016: Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2017. Beskrivelse af indsatsområdet Børn og unge

2017: Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2018. Beskrivelse af indsatsområdet Børn og unges lystbetonede læsning

2018: Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre 2019. Beskrivelse af indsatsområdet Børn, unge og digital læsning.

2019: Ny indsats skal styrke børns læselyst. Pressemeddelelse i forbindelse med lancering af programmet Læselyst og læsefællesskaber for børn i indskolingens fritidstilbud.

2020: Ny retning for folkebibliotekerne. Centralbibliotekernes rammeaftale 2020-2024. Pressemeddelelse i forbindelse med underskrivning af rammeaftale.

2021: BOGglad - børns møde med litteraturen. Beskrivelse af BOGglad-puljen, herunder inspirationsmateriale.